

LESBRIEF 5 PSYCHOSOCIALE PROBLEMATIEK BESPREKEN

Podcast serie
St. Even Anders
2021

PODCAST

Beluister de podcast via [Soundcloud](#).

NB. Deze podcast is vanwege de coronamaatregelen niet opgenomen in een studio, maar via een online verbinding. Het geluid kan daardoor minder goed van kwaliteit zijn.

GESPRESKSPARTNERS

Lin Tjiok - afgestudeerd basisarts. Lin deed onderzoek naar kwaliteit van zorg onder patiënten met een niet-westerse migratie achtergrond.

Kiran Ramlakhan - onderzoeker bij Pharos, expertisecentrum gezondheidsverschillen

Marije Vermaas - gespreksleider (Huis van Chesed)

Trijntje Scheeres-Feitsma - stafmedewerker bij Reliëf, geeft in de podcast extra toelichting.

CASUS

Op het spreekuur van een huisarts verschijnt, samen met haar moeder, de 20-jarige Salina; een jonge vrouw van Hindoestaanse afkomst. Salina woont nog bij haar ouders thuis. De moeder vertelt dat ze erg bezorgd is over de gezondheid van haar dochter. Salina zit in het tweede jaar van haar studie en behaalde tot voor kort goede resultaten. Maar sinds enkele maanden gaan de studiestatistieken van Salina achteruit. Ze klaagt over buikpijn, slaapt slecht en haar eetlust is sterk verminderd. De moeder is bang dat haar dochter een ernstige ziekte onder de leden heeft.

De huisarts vermoedt dat er psychosociale problematiek aan de klachten ten grondslag liggen. Ze vraagt moeder of ze Salina onder vier ogen kan spreken. Moeder aarzelt even, maar gaat dan toch akkoord. In het gesprek blijkt dat Salina zich erg ongelukkig voelt. Ze ervaart een grote prestatiedruk en heeft steeds meer moeite met haar beperkte vrijheden. Zo mag ze beslist niet gezien worden door iemand van de Hindoestaanse gemeenschap, wanneer ze in gezelschap is van een jongen. Ze worstelt met haar gevoelens, maar thuis wordt er niet gesproken over gevoelszaken. Ze is de wanhoop nabij en geeft aan dat ze soms denkt dat haar familie beter af is zonder haar.

Salina staat erop dat de huisarts niks tegen haar moeder zegt over de werkelijke oorzaak van haar klachten. Ze wil ook beslist geen verwijzing naar een hulpverleningsinstantie. Ze is bang dat haar familie haar voor gek zal verslijten en dat ze haar toch al beperkte vrijheden kwijt zal raken. De huisarts twijfelt of ze moeder toch niet op de hoogte moet stellen van de psychische klachten van Salina. Ze vreest dat de depressieve klachten van Salina zullen verergeren, met als uiterst risico een suïcidepoging. Maar als ze de moeder wel informeert bestaat de kans dat dit Salina juist verder in de problemen brengt. Bovendien zal hierdoor de vertrouwensband die de huisarts met de jonge vrouw heeft onder druk komen te staan.

HOOFDVRAGEN

1. Wat betekent dit voor wie?

Scan de verschillende perspectieven: de arts, Salina, moeder, familie, Hindoestaanse gemeenschap.

2. Welke waarden zijn aan de orde?

Waarden zijn nastrevenswaardig. Bijvoorbeeld: liefde, zorgzaamheid, vertrouwen, professionaliteit, autonomie, gehoorzaamheid, loyaliteit, geborgenheid, verbondenheid, verantwoordelijkheid, uitmuntendheid, autonomie.

3. Wat is het goede om te doen?

Welke tips zou jij de huisarts geven?

DE LESBRIEF

Doel

De deelnemers verkennen de verschillende kanten van het morele dilemma uit de podcast en leggen verbanden met hun eigen (werk-)ervaringen. Ze leren morele dilemma's over culturele en religieuze diversiteit te herkennen en ontwikkelen hun morele competenties.

Doelgroep

Zorgmedewerkers, huisartsen.

Aanwijzingen voor het gebruik van deze lesbrief

Luister naar de podcast. Dit kan gezamenlijk als groep of individueel voorafgaand aan de bijeenkomst. Ga aan de hand van de onderstaande thema's met elkaar in gesprek. De gespreksleider leest de paragraaf voor. Na elke paragraaf volgt een vraag die gezamenlijk besproken kan worden en die de uitwisseling van eigen ervaringen en meningen bevordert.

GESPREKSTHEMA'S

1. Geheimhouding

Voor iedereen speelt geheimhouding een belangrijke rol. De moeder wil de vuile was niet buiten hangen. Een goed aanzien is in de Hindoestaanse cultuur van belang en psychische problemen kunnen worden gezien als iets wat raar is. De kans bestaat dat Salina in de gemeenschap wordt gemeden. Geheimhouding is ook van belang voor Salina. Zij deelt het gevoel van haar moeder en is ook bang om op te vallen in de groep waar ze deel van uitmaakt. Salina vraagt van de arts om met haar het geheim te bewaren. Ook voor de arts is geheimhouding belangrijk. De vertrouwelijke zorgrelatie is de basis van goede zorg. Als de arts dit zou schaden, dan komt Salina niet meer terug. Toch maken geheimen de onderlinge relatie heel complex, dat zie je ook in deze casus.

Vraag: *is jou wel eens gevraagd om een geheim te bewaren waarmee je zelf voor een dilemma kwam te staan?*

2. Grenzen van de arts

Voor de arts staan er belangrijke waarden op het spel: betrouwbaarheid, respect voor de autonomie van de patiënt en geheimhouding. Het is niet aan de arts om een patiënt, een familie of een cultuur te veranderen, meent Lin. De arts kan wel proberen de patiënt te motiveren maar als Salina toch voet bij stuk houdt en bijvoorbeeld hulpverlening weigert, dan moet de arts dit respecteren. Dat is een grens waar de arts niet overheen kan. Ook Kiran meent dat je hulpverlening niet mag opdringen of iemand iets kan opleggen. Wel vindt zij het belangrijk dat de arts ook het perspectief van Salina in acht neemt. Misschien voelt Salina zich niet op haar gemak met haar moeder erbij en daarom is doorvragen belangrijk.

Vraag: *Wat vind jij van de afweging? Wanneer zou de arts volgens jou wel over die grens mogen gaan?*

3. Wel doen niet schaden

Een belangrijke waarde voor de arts is professionaliteit. Daar hoort de eed 'wel doen, niet schaden' bij. Volgens Lin moet de huisarts dit goed in gedachten houden als ze nadenkt over het inlichten van moeder over de onderliggende redenen voor de klachten. Er zou dan wel betere hulp gezocht kunnen worden. Maar wanneer bekend wordt dat Salina psychische hulp ontvangt, bestaat de kans dat Salina door de Hindoestaanse gemeenschap voor 'gek' wordt verklaard. Ze zal daardoor opvallen en misschien wel buiten de groep vallen. Kiran meent dat de arts Salina kan vragen wat haar ouders ervan zouden vinden als zij psychische hulp zou krijgen. Het gaat namelijk om de ouders van Salina die haar misschien niet meer zullen steunen, vooral als zij te horen krijgen dat Salina hulp wil vanwege een thuissituatie. En Salina wil haar ouders niet teleurstellen en wil hen niet kwijt. Geen actie ondernemen kan tot meer schade leiden: nog meer eenzaamheid en depressiviteit. De vraag is dus: schaadt de arts Salina als ze haar aanraadt psychische hulp te ontvangen?

Vraag: *Wat zie jij in deze casus als schadelijk voor Salina? En voor moeder?*

4. Vraag naar de familie

Het zou Salina kunnen helpen om te praten over wat er speelt met andere mensen in haar omgeving, meent Lin. Het zou niet alleen goed kunnen zijn voor haar, maar ook voor eventuele zusjes of broertjes. Het is daarom belangrijk dat de arts navraagt hoe het bij Salina thuis gaat. Is er iemand die zij vertrouwt? Hoe gaat het met de andere kinderen in het gezin? Of een goede vriendin, iemand van school?

Vraag: *Bespreek jij weleens samen met je patiënt diens sociale netwerk en aan wie hij / zij steun ontleent? Waarom wel of niet?*

5. Culturele verschillen

Kiran benadrukt dat Salina en haar moeder zich in een familie-cultuur bevinden. Een cultuur waarbij de familie van groot belang is en de groep vóór gaat op het individu. Waarden als harmonie en saamhorigheid zijn van groot belang. Veel westerse culturen zijn ik-culturen, het individu en individuele ontplooiing gaat vóór het belang van de gemeenschap. Autonomie en eigen regie zijn belangrijke waarden. Je kunt je voorstellen dat deze culturele verschillen botsende waarden op kan leveren en dilemma's kan geven in de zorg.

Vraag: *Noem één voor- en nadeel aan een wij-cultuur. Kun je dat ook benoemen voor een ik-cultuur?*

6. Laagdrempelig hulp bieden

Lin meent dat de oplossing erin ligt dat Salina vaker naar de huisarts komt om te praten over wat er speelt. Het praten erover kan helpen om ook met anderen makkelijker te praten. Kiran benadrukt dat dit een eenzaam proces voor Salina kan zijn, omdat de stap om hulp te vragen en open te zijn groot is. Een laagdrempelig contact met de GGZ-POH'er kan een eerste stap zijn. Belangrijk is dat Salina vertrouwen krijgt in de arts, en dat zij zonder haar moeder langs durft te komen.

Vraag: Ben jij voldoende op de hoogte van de mogelijkheden van laagdrempelige zorg en steun die geboden kan worden in jouw omgeving? Wat heb je hiervoor nodig?

7. Informeren moeder

De moeder van Salina heeft haar dochter meegenomen naar de huisarts, ze maakt zich zorgen over haar dochter. Als Salina alleen is met de huisarts is er ruimte om te vertellen dat de strenge regels van de gemeenschap knellen en dat ze zich daar soms erg ongelukkig bij voelt. Salina is meerderjarig, de arts hoeft (en mag) dus niks delen met de moeder zonder de toestemming van Salina.

Trijntje Scheeres legt in de podcast meer uit over het verschil tussen ik- en wij-culturen. In Podcast 1: '[Hoofddoek weigeren?](#)' legt geestelijk verzorger Mualla Kaya goed het verschil uit tussen fijnmazige (collectieve) en grofmazige (individualistische) culturen, vanuit de theorie van David Pinto. In de Westerse cultuur (grofmazig) hechten we sterk aan de eigen verantwoordelijkheid, autonomie en zelfverwezenlijking. De wens en het handelen van het individu is daarom zeer belangrijk. In fijnmazige culturen is de waarde verbondenheid en bij de groep horen belangrijker dan de wens van het individu. Eer en goede naam zijn het hoogste goed; die behoud je door de groep te behagen en te doen wat de groep van je verwacht. Zie voor meer achtergrondinformatie bijvoorbeeld de [website van intercultureel contact](#) of de [website van Pharos](#).

Het is belangrijk dat moeder gerust gesteld wordt dat er geen sprake lijkt te zijn van een ernstige lichamelijke ziekte, door Salina of door de arts in bijzijn van Salina. Maar het is de vraag wat er nog meer met moeder gedeeld moet worden in dit stadium. Onder meer vanwege geheimhoudingsplicht moet met Salina afgestemd worden wat moeder te horen krijgt. Moeder kan bijvoorbeeld worden verteld dat Salina stress ervaart en dat de lichamelijke klachten daarbij horen. Maar het hoeft (nog) niet te worden benoemd waar de stress precies vandaan komt. De druk die vanuit de wij-cultuur van dit Hindoestaanse gezin ervaren wordt, kan je het gevoel geven dat Salina zich moet afzetten of dat ze haar vrijheid moet claimen. Er kan een sterk gevoel zijn van loyaliteit, en het niet willen teleurstellen van de ouders omdat zij er door de gemeenschap op worden aangekeken als hun dochter iets "verkeerd" doet. Deze gevoelens kunnen er ook zijn zonder een goede band met de familie te hebben. Maar we moeten niet vergeten dat Salina ook deel uitmaakt van die cultuur. Het kan zijn dat haar gezin en familie ook een grote bron van steun en zingeving is.

Vraag: Hoe zouden we de familie/moeder van Salina kunnen betrekken in het verbeteren van de situatie van Salina?

8. Belang van kennis over diversiteit

Kiran benadrukt dat het belangrijk is dat huisartsen en andere zorgprofessionals kennis hebben over verschillende culturen. Juist ook omdat er weinig kennis over psychosociale problematiek is binnen de Hindoestaanse gemeenschap. Uit onderzoek blijkt dat Hindoestaanse jongeren, zowel jongens als meisjes, vanwege psychosociale problemen gemiddeld meer suïcidepogingen ondernemen dan andere jongeren binnen dezelfde leeftijdscategorie. Lin noemt dat het vanwege de grote diversiteit in Nederland en binnen culturen en families onmogelijk is om van alle verschillende culturen veel kennis te hebben. Daarom moeten artsen vooral geschoold worden in cross-culturele communicatie zodat zij het gesprek aan kunnen gaan.

Vraag: Hoe denk jij hierover? Is er volgens jou nu voldoende aandacht voor verschillende culturen in jouw opleiding? Waar zou je meer kennis kunnen opdoen?

MEER WETEN

Moreel beraad is een gespreksmethode die zorgprofessionals helpt om een moreel dilemma te bespreken en een verantwoorde keuze te maken. Reliëf biedt [trainingen Moreel Beraad](#) en ondersteunt zorgmedewerkers en organisaties bij morele vraagstukken en ethiekbeleid. Deze lesbrief maakt deel uit van een serie rondom dilemma's in de zorg waar religieuze / culturele verschillen aan ten grondslag liggen. Bekijk de andere lesbrieven en beluister de podcasts via de [website van Stichting Even Anders](#).

CHRISTELIJKE VERENIGING VAN ZORGAANBIEDERS

